

15. YÜZYIL OSMANLI DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON THE MINIATURE ART OF THE 15TH CENTURY OTTOMAN PERIOD

Seçil SEVER

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü,
Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı, Sanatta Yeterlik Öğrencisi
secil.sever@idu.edu.tr
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-1506-2840>

Atıf (APA 6)/To cite this article: Sever, S. (2020). 15. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı Üzerine Bir Değerlendirme. Sanat Dergisi, (35), 153-166.
Derleme makale/Review article

Öz

Osmanlı minyatür sanatı eserleri üretimi II. Murat Döneminde başlamış olmakla birlikte; Fatih Sultan Mehmed'in tahta olduğu 15. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren üretilen minyatürlü yazma eserler günümüze ulaşan ilk örneklerdir. Fatih' in 1453 yılında İstanbul' u fethetmesiyle başlayan ve tahta kaldığı yıllar boyunca devam eden Avrupa bilim ve sanatına duyduğu hayranlık neticesinde Osmanlı devletinde kültür, sanat ve bilimde oldukça dikkat çeken gelişmeler yaşanmıştır. Fatih Sultan Mehmed kendi kütüphanesi ve medreseler için coğrafya, felsefe, astronomi, tıp gibi pek çok bilim dalını içeren kitapların çevirisini yaptırmış, çok sayıda kitabı da ilk kez yazdırmıştır. Bu el yazmalarından bazıları tezhipler ile süslenmiş ve ayrıca minyatürler ile de konu anlatımına görsel kimlik kazandırılmıştır. Bu makalede Osmanlı Döneminden günümüze ulaşan en erken tarihli minyatürlü el yazma eserler üzerinden, Türk Minyatür Sanatının ilk örnekleri tanıtılmıştır. Bu kapsamda Osmanlı devletinde 15. yy. da hazırlandığı bilinen minyatürlü el yazma eserlerden: Ahmedî' nin İskendernâme adlı eseri, Tebrizî' nin Dilsûznâmesi, Kâtibi' nin Külliyyat-ı Kâtibi, Şerafettin Sabuncuoğlu' nun Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye adlı eseri ile son olarak da Sinan Bey ve öğrencisi Şiblizde Ahmed Bey tarafından yapılmış olan Fatih Sultan Mehmed portreleri, minyatür sanatı üslup özellikleri açısından incelenmiştir. İnceleme bu eserlerin 15. yy. siyasi yapısındaki değişikliklerle nasıl ilişkilendirilebileceği yönünde de ilerletilecektir.

Anahtar kelimeler: 15.Yüzyıl Osmanlı Minyatürü, Fatih Sultan Mehmed, İskendernâme, Dilsuzname, Külliyyat Kâtibi, Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye, Padişah Portresi

Abstract

Ottoman miniature art production II. Although it started in Murat Period; Produced since the second half of the 15th century, when Fatih Sultan Mehmed was the throne, these were the first examples to date. As a result of his admiration for the European science and art, which started with the conquest of Istanbul in 1453 and continued during the years when he was on the throne, there have been remarkable developments in the Ottoman Empire in culture, art and science. Fatih Sultan Mehmed has translated many books for his library and madrasas, including geography, philosophy, astronomy, medicine and many other books for the first time. Some of these manuscripts were decorated with illuminations, and miniatures also provided visual identity to the narrative. In this article, the first examples of Turkish Miniature Art are introduced through the earliest miniature handwritten works from the Ottoman period to the present. In this context, the Ottoman state 15th century. One of the miniature hand-written works known to be prepared in the following works: Ahmedî's İskendernâme, Tabrizî's Dilsûznâme, Katibi's Külliyyat-ı Katibi, Şerafettin Sabuncuoğlu's Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye and made by Ahmed Bey and his student of Şiblizde Ahmed Bey, were examined in terms of stylistic features of miniature art. The study will be also advance how these works can be linked to changes in the political structure of the 15th century.

Key words: 15th century Ottoman Miniature, Fatih Sultan Mehmed, İskendernâme, Dilsuzname, Külliyyat Clerk, Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye, Sultan's Portrait

GİRİŞ

Bu makale, 15. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde üretilmiş olan minyatürlü eserlerin Osmanlı Sanatı içerisindeki yerine odaklanmaktadır. Bu dönemde, Osmanlı dünyasında el yazması resimlemenin ilk kez önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Bu yazma eserlerin arasında yalnızca birkaçının tarihi kesin olarak bilinmektedir. Buradaki minyatürler hem bu geleneği yansıtanlar hem de Batılı resim tarzını bünyesinde bulduranlar arasından seçilmiştir. "Erken Dönem Osmanlı Tarzı" eser örnekleri sadece yazmanın ötesinde erken dönem Osmanlı müzehir kitap üretimine dair önemli yeni görüşler sunmaktadır (Yolcu-Yıldırım, 2005: 95). Bu dönem el yazmaları sadece kodikolojik bilgiler değil, daha kapsamlı bakış açıları sağlamaktadır. Sanatçının yeri ve Osmanlı dünyası içindeki konumu da bu bakış açılarından biridir. El yazmasını uluslararası kültürün bir eseri olarak değerlendirmemizi sağlayan ikonografi, himaye ve kitap üretimi gibi daha geniş yelpazedeki tartışmalar yeni yorum alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında el yazmaları bize uluslararası bir kültürün merkezi olan "Osmanlı Sarayı" hakkında kapsamlı bilgiler vermektedir.

Bu bağlamda Osmanlı Minyatür Sanatının gelişimi altı evrede tanımlanmıştır.

"İlk evre veya oluşum evresi II. Mehmed ile başlayan, II. Bayezid ve I. Selim'in saltanat yılları ile son bulan 1451 ve 1520 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır.

İkinci evre Geçiş evresi I. Süleyman ve II. Selim Dönemi 1520-1574 yıllarını,

Üçüncü evre, Klasik Evre: III. Murad ve III. Mehmed Dönemini 1574-1603 yıllarını,

Dördüncü evre, geç Klasik ve Duraklama Evresi olarak 1603-1700 yıllarını,

Beşinci evre, III. Ahmed Dönemi ve 18. Yy. ilk yarısını kapsayan 1700-1750 yılları arasındaki dönemi:

Altıncı ve son evre ise 1750-1900 yıllarını kapsamaktadır. 1750 yılından sonrası Osmanlı minyatürünün sonu olarak değerlendirilmektedir" (And, 2002: 33).

Bu çalışmada; Osmanlı Devleti'nde Türk Minyatür sanatının ilk örneklerinin verildiği 15. yy. da üretilerek günümüze ulaşmış olan Ahmedî'nin İskendernâme kopyası, Tebrizî'nin Dilsüznâmesi, Kâtibi'nin Külliyyat-ı Kâtibi, Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye adlı el yazma eserleri ile üç adet Fatih Sultan Mehmed Portresi dönemin üslubunu tanımlamak açısından incelenmiştir.

15. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Siyasi, Sosyal ve Sanatsal Ortam

Osmanlı Devleti 1299-1922 yılları arasında Asya, Avru-

pa ve Afrika kıtalarında 600 yıldan fazla hâkimiyet kurarak İmparatorluk vasfını kazanan Türk-İslam dünyasının en uzun süreli Devletidir (Çobanoğlu, 2007: 580). Devlet Osman Bey tarafından Bilecik'in Söğüt ilçesinde 1299 yılında kurulmuştur. Osmanlı devleti Osman Bey'den sonra tahta geçen oğlu Sultan Orhan Döneminde İznik'te: daha sonra Bursa' da gelişmeye devam etmiştir. Sultan I. Murad (1362-89) ve I. Bayezid (1389-1402) tarafından Rumeli'ye yapılan fetihler sonucunda Osmanlı Devleti daha da gelişmiş: Memluk ve Celayirli sultanları elçi göndererek Osmanlı ile ittifak kurmaya çalışmışlardır. Öte yandan 1402 yılında Timur Osmanlı'yı yenerek Anadolu'ya girmiş, Kütahya' da konaklamış ve Bursa'yı almıştır. Timur, 1403 yılında devrin Kur'an bilimci ve aydınlarından İbn-i El Cezeri, Molla Fenari ve Ali Nakkaş' ı da alarak Semerkand'a geri çekilmiştir. 1413 yılında Ali Nakkaş'ın ve beraberinde Tebrizli ustaların Bursa'ya geri dönmesiyle Osmanlı sanatında çığır açan tasarımlar yapılmıştır. Bu tasarımlar çiniden siva üstü bezemelere, ahşaba ve taşta kadar her teknikte kullanmıştır. 1420'li yıllarda Bursa'daki cami, medrese vb. mimari yapıların çinileri, İznik mavi-beyaz çinileri, kitap kapları, Ali nakkaş'ın tasarımlarıdır. II. Murad döneminde de Amasya, Bursa ve Edirne' de çok sayıda kültürel etkinlikler ve mimari eserler yapılmıştır (Tanındı, 1996: 7, 8).

Osmanlı İmparatorluğunun en önemli Padişahlarından biri ve sanat hamisi olan II. Mehmed'in babası Sultan II. Murad, annesi ise Huma Hatun'dur. II. Mehmed 30 Mart 1432' de Edirne'de dünyaya gelmiş; 1443 yılında henüz 11 yaşında Manisa'ya sancakbeyi olarak gönderilmiştir. 1443 yılında Amasya'da ağabeyi Alaeddin Ali Çelebi ölmüş ve kendisine Osmanlı tahtına geçme yolu açılmıştır. Fatih II. Murad'ın isteği üzerine Ağustos 1444 - Ağustos 1446 yılları arasında Osmanlı devleti tahtına geçmiştir. Tahtta olduğu dönemde Papa'nın Türkleri Avrupa'dan çıkarma gayesiyle güç birliği yapması, Osmanlı'da çıkan Kanlı Hurifi Ayaklanması ve büyük yangın neticesinde II. Murad yeniden tahta geçmiş, Fatih tekrar Manisa'ya Vali olarak gönderilmiş, babasının 1451' de ölümü üzerine de ikinci defa tahta geçmiştir (Osmanlı, 1999: 47).

II. Mehmed' in babası II. Murad Şehzade eğitimini kullara başlamış, şehzadelerin disiplinli bir eğitim almaları için takipçi ve kurallı eğitim sistemini başlatmıştır. Bu yeni eğitim sisteminin ilk öğrencisi de Şehzade Mehmed olmuştur. Şehzade'nin ilk hocası Mısır'dan gelen Molla Gürani olup Şehzade'nin eğitimi için Manisa'ya getirilerek kendisine üstün yetkiler verilmiştir (Kayadibi, 2003: 5). II. Mehmed Molla Gürani dışında: "Molla Yegan, Molla

İlyas, Siraceddin Halebi, Molla Abdülkadir, Hasan Sam-suni, Molla Hayreddin, Ali Kuşcu ve Akşemseddin" gibi zamanın âlimlerinden Dini İlimler, Matematik, Tarih, Coğrafya, Felsefe ve Askerlik konularında doğulu ve batılı bakış açıları ile düzenli ve disiplinli bir eğitim almıştır. Tüm bu bilim dallarının yanında II. Mehmed'in Arapça, Farsça, Latince, Yunanca ve Slavca dillerini öğrendiği de bilinmektedir (Kılıç, 2003: 86). Fatih' in ayrıca Padişahlık yıllarında sarayına davet ettiği İtalyan Ciriaco d'Ancona ve diğer İtalyan sanatçılardan Roma ve Batı tarihi derslerini aldığı da rivayet edilmektedir (Osmanlı: 1999: 47'den aktaran Gürtuna, 2005: 3).

Sultan II. Mehmed kuşkusuz ki askeri, devlet yönetimi, idari anlamda oldukça başarılı bir hükümdardı. Devleti çağının koşullarına göre yönetmenin yanında bilim, teknik, mimarlık, imar ve güzel sanatlar gibi pek çok alanlarda Osmanlı-Türk kültürünün ilk örnekleri onun döneminde verilmiştir. Aynı zamanda Sultan II. Mehmed bir Türk-İslam devleti hükümdarı olarak: 29 Mayıs 1453 günü Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) başkenti İstanbul'u (Constantinopolis) fethetmiştir. Böylece 1100 yıllık Doğu Roma İmparatorluğu'nu ortadan kaldırmış, ortaçağ kapanmış, yeniçağ açılmış; padişah "Fatih" unvanını almış, Osmanlı devleti ise İmparatorluk vasfını kazanmıştır. Fatih, Sultan Mehmed fetihden sonraki yıllarda da Doğuda Karaman, İsfendiyaroğulları ve Trabzon Rum beyliğini yönetimi altına almış; Batıda ise Boğdan, Mora, Bosna-Hersek ve Arnavut Beyleri siyasal olarak Osmanlı İmparatorluğunu tanımışlardır (İnalçık, 2003: 395).

II. Mehmed'in 1453' te Konstantinopolis' i fethetmesi, Osmanlı Devleti'ni büyüyen bir bölgesel güçten büyük bir dünya imparatorluğuna dönüştürmüş ve siyasal literatürüyle birlikte siyasal farkındalığı ve kimliğini de değiştirmiştir. II. Mehmed; İskender ve Timur gibi, "Tüm dünyayı fethetmeye ve daha büyük imparatorluklara hükmetmeye hevesliydi." Bu karmaşık imparatorluk için yasaları yeniden kodlayarak sarayın hiyerarşisinin düzenlenmesini sağlamıştır (Darling 2014:63). Fatih Sultan Mehmed fethin hemen ertesi günü olan 1 Haziran 1453 günü, adeta eğitim seferberliği başlatarak Molla Hüsrev yönetiminde Ayasofya'da ve Molla Zeyrek yönetiminde Zeyrek Camiinde olmak üzere İstanbul' da ilk medrese eğitimlerini başlatmıştır. Bilimin her alanında üst düzey eğitim almış Fatih' in yaşamı boyunca öğrenme isteği ve merakı devam etmiştir. Fatih' le birlikte Medreselerde: mantık, fıkıh kelim gibi İslami ilimlerin yanında pozitif bilimler de okutulmaya başlanmıştır (Gürtuna, 2005: 3). 15. yüzyıl Osmanlı aydınları daha önce Timurlu, Akkoyunlu ve Memluk bölgelerinde çalışmışlardı ve eğitim için İtalya'ya giden azdı, ancak II. Mehmed'in saltanatında kültü-

rel akış yönü tersine dönmüştür. Fatih camii ve medrese kompleksinin inşası, Osmanlı topraklarında üst düzey ulemanın eğitilmesine izin vermiştir. En ünlüsü Gentile Bellini olan İtalyan mimarlar ve sanatçılar, İstanbul'u ve Amasya'yı ziyaret etmiştir. Osmanlı minyatür resmi gelişmeye başlamış, İtalyanların da etkisiyle Bizans ve Fars seleflerinden yararlanılmıştır. İran ve Orta Asya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na göç artmış ve II. Mehmed'in Fars yazarlara ve şairlere ilgisi, onların eserlerinin Osmanlı yazarları tarafından geniş çapta tanınması, uyarlanması, taklit edilmesiyle sonuçlanmıştır (Darling, 2014:64).

Osmanlı İmparatorluğu, İstanbul'un fethinden sonra siyasal, askeri, kültürel, ekonomik vb. her alanda muhteşem bir güç kazanmıştır. Avrupalı devletler Papa'nın çağrısı ile Osmanlı karşısında varlıklarını koruyabilmek için kendi aralarında ittifak oluşturmuş ve beş yıllığına birbirleri ile barış ilan etmişlerdir. Bu durumda Fatih Sultan Mehmed'de Venedik ile ittifak imzalayarak, Rimini, Napoli ve Venedik'ten sanatçılar istemiştir (Aslanapa, 1995: 151). Rimini Kontu Sigismondo Malatesta, Sultan'ın talebi üzerine; İtalyan ressam ve madalya sanatçısı Pisanello'nun öğrencisi olan Matteo di Pasti'yi; Valturio'nun De re Militari adlı kitabıyla birlikte 1461' de Fatih Sultan Mehmed' e göndermiştir. Fakat Matteo di Pasti, yanındaki kitap ve haritalardan dolayı casusluk yaptığı gerekçesiyle Papa'nın emriyle tutuklanmış ve İstanbul'a ulaşamamıştır. Fatih Sultan Mehmed madalyon ve resimlerini yaptırmak üzere Napoli Kralından sanatçı istemiş; Napoli kralı bu kez 1477-78'de Pisanello'nun diğer öğrencisi olan Costanzo'da Ferrara'yı İstanbul' a göndermiştir (Ayvazoğlu, 2013: 561; Aslanapa, 1995: 151). Fatih tahtta kaldığı yıllar boyunca Floransa' dan heykel, mobilya ve ahşap ustası; Venedik'ten bronz döküm ve yontu ustası talep etmiştir. Sultanın bu daveti üzerine 1479' da Padova'lu Bartolomeo Bellano ve Venedikli sanatçı bir aileden olan Gentile Bellini İstanbul' a gelmiştir. B. Bellano, İstanbul' da 6 ay kaldığı süre boyunca Fatih Sultan Mehmed'in portrelerini ve bir madalyonunu yapmıştır. Gentile Bellini ise 18 ay Sarayda kalarak özel misafir statüsünde hizmet görmüştür. Bellini bu süre boyunca Fatih Köşkünün duvarlarını fresklerle süslemiş, Fatih' in bir madalyonu ve ayrıca bugün Londra National Gallery, No: 3099' da bulunan ve en tanınan yağlıboya portresi(foto:14) başta olmak üzere padişahın ve yakınlarının diğer portrelerini yapmıştır (Bağcı, 2006: 34, 35; Renda, 1999: 62). Fatih batı sanatlarına olan ilgisi ile Gentile Bellini'ye yaptırmış olduğu yağlıboya tuval Portresi (Foto:14) ile 20. yy. a kadar sürecek olan İslam sanatında sadece Hint-Moğol sülalesinde görülen Padişah Portreciliği geleneğini başlatmıştır (İrepoğlu, 1999: 72). Fatih döneminde el yazma

eserlerdeki minyatürler Osmanlı'ya göre daha küçük boyutlarda yapılan Timurlu el yazmaları minyatürleriyle; gerçekçi İtalya resminin birleşimi olarak ortaya çıkan bir üslupta üretilmiştir. Fatih Sultan Mehmed nakkaşhanesi ve sarayında üretilen minyatürlere ilave olarak bronz madalya ve yağlıboya tablo tekniği ile yaptırmış olduğu portreleriyle Türk-İslam coğrafyasında 15. yy. dan itibaren günümüze kadar devam edecek olan büyük bir yankı uyandırmıştır (Necipoğlu, 2000: 28).

Fatih' in İstanbul' u fethetmesiyle Batı dünyasının kapıları Osmanlı Türklerine açılmıştır. Bu dönemde Osmanlı devleti sanat ve bilim alanında o zaman kadar görülmemiş şekilde en üst seviyeye ulaşmıştır. Güzel sanatlara oldukça meraklı olan ve şair kişiliği ile de tanınan Fatih Sultan Mehmed, Dîvanı olan ilk Osmanlı padişahıdır (Ökmen, 2018: 132). Sultan Mehmed, İstanbul' da yaptırdığı Yeni Saray' da Saray Nakkaşhanesini kurarak Özbek asıllı Baba Nakkaş' ı başına getirmiştir. Burada hattat Yahya Sofi ve Ali Sofi' nin ve daha yüz civarında sanatkârın çalışmalarına olanak sağlamıştır. Saray Nakkaşhanesi dışında İstanbul' da Bizans kilisesinin üst katında Arslanhane adıyla anılan mekânda da el yazma eser üretimleri devam etmiştir. Bu nakkaşhanelerde, farklı üsluplarda eser üreten yerli ve yabancı sanatkârların usta çırak ilişkisi içinde kolektif çalışmaları sonucunda XVI. yy' da İstanbul Üslûbu ortaya çıkmıştır (Derman, 2013: 495). Fatih Sultan Mehmed' in tahtta kaldığı yıllar boyunca yaklaşık on altı adedi Yunanca olmak üzere sekiz yüz kadar özgün kitap yazıldığı, bazı kitapların da ilk kez Yunanca' dan Arapça' ya çevrildiği bilinmektedir (Gürtuna, 2005: 4). Fatih aynı zamanda din, tarih, tıp, coğrafya, felsefe ve astronomi gibi konularda yazılmış olan bu kitaplara tezhip ve minyatürler yaptırarak kendi hazinesine de dâhil etmiştir.

Osmanlı Saray Nakkaşhanesi'nde Ehl-i Hiref (Saray Sanatkârları Topluluğu) olarak adlandırılan teşkilâtta müzehhibler, ciltçiler, cetvelkeşler, hattatlar gibi görevlilerin yanında sayı olarak daha fazla miktarda bulunanlar nakkaşlar sınıfına ait sanatkârlardır. Bu sanatkârlar, el yazma eserlerin minyatürlerini ve mimari alanda gerekli olan her türlü desen tasarımını hazırlayarak uygularlardı. Ehl-i Hiref defterlerine nakkaşhanede görevli her sanatkârın görevi ve aldığı yevmiye kaydedilirdi. Saray Nakkaşhanesi'nde çalışmaya başlayan her sanatkâr, kendi bilgi beceri ve yeteneği ve saray idaresinin isteği doğrultusunda eser vermek zorundaydı (Derman, 2013: 497). Nakkaşhane' de, Kapıkulu halkına mensup Hristiyan asıllı acemi oğlanlar arasından seçim yapılmakla birlikte, davet edilen doğulu ve batılı sanatkârlar, kazanılan zaferler ile ele geçirilen topraklarda yaşan önemli sanatçılar veya

Osmanlı'ya hediye edilen sanatçılar çalıştırılarak kendine özgü Osmanlı sanat üslubunun oluşması sağlamıştır (Ökmen, 2018: 132).

II. Bayezid (1481-1512) döneminde el yazması üretimi ilk kez önemli ölçüde artmış, sayıca fazla müzehheb el yazmaları üretilmiş, minyatürlü el yazmaları ise bu üretimin küçük bir bölümünü oluşturmaya başlamıştır (Yoltar-Yıldırım 2005:95, 107). II. Bayezid döneminde ilk kez saray atölyeleri düzenlenmiştir. Bu organizasyonun ve II. Bayezid' in doğrudan himayesinin sonucu olarak 1490' dan sonra üretilen ve birçoğu II. Bayezid' e adanmış müzehheb Kur'an-ı Kerim'ler yapılmıştır. II. Bayezid, müzehhibler ve nakkaşlar dışında diğer pek çok sanatçı, şair ve tarihçiyi de himayesine almıştır (Yoltar-Yıldırım 2005:107). Özellikle bu dönemde yapılan minyatürler, Osmanlı sarayının kostüm ve tören tarihi için önemli kaynaklardır (Yoltar-Yıldırım 2005:105). Minyatürlerin ikonografisi ve tarzı, Osmanlı sarayında sosyal ve sanatsal olarak nelerin yaşandığı hakkında da bir fikir vermektedir (Yoltar-Yıldırım 2005:106). 15. yüzyıl minyatür sanatında Timurlu egemenliğinden kaynaklanan İran etkileri de söz konusudur. İran minyatür resim tarzında meydana gelen değişiklik Kazvin, Şiraz, İsfahan vb., çeşitli merkezleri etkilediği gibi Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir (Katz 1963-1964: 21). Günümüzde Erken Dönem Osmanlı Tezhip ve minyatür sanatı eserleri olarak değerlendirilen bu yazmalardan günümüze ulaşanlar kültürümüzün maddi ürünleri olarak müze ve koleksiyonlarda sergilenmektedir.

15. Yüzyıl Osmanlı Minyatür Sanatı Örnekleri

15. yy. dan günümüze ulaşan Türk minyatür sanatının ilk örnekleri olarak Osmanlı resimli el yazmalarının erken örneği olarak kabul edilen 1416 tarihinde Amasya' da hazırlanan; 1390 tarihli Ahmedî'nin İskendernâme adlı eserinin kopyasıdır.

Yine aynı yüzyılda üretilmiş olan minyatürlü el yazmaları: 1455-1456 Edirne' de yapılan günümüzde Oxford Bodleian Library' de bulunan Tebrizî'nin Dilsûznâmesi (Mahir, 2005: 43-44; Çağman, 1976:335-336),

1460-1480 yılları arasında yapıldığı düşünülen, günümüzde R.989 Topkapı sarayı Müzesi Kütüphanesi' ne kayıtlı olan Şair Kâtibi'nin yazmış olduğu Külliyyat-ı Kâtibi adlı eseri ve

1465' de Amasya' da Şerafeddin Sabuncuoğlu tarafından hazırlanan Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye (Çağman, 1976: 335-336) dir.

Bunlar dışında: 15. yy. son çeyreğinde üretilen üç adet Fatih Sultan Mehmed Portresi de Osmanlı Minyatür Sanatının ilk eserlerindedir (Konak, 2013: 7).

1- Ahmedî İskendernamesi

Osmanlı resimli yazma üretiminin bilinen en erken örneği ilk defa 1390 yılında Ahmedî tarafından yazılmış olan, 1416 yılında Amasya'da II. Murad'ın şehzadeliliği sırasında minyatürlü el yazma nüshası hazırlanan Makedonyalı Büyük İskender' in yaşam öyküsünü anlatan İskendername mesnevisidir (Bağcı ve ark., 2006: 21). Mesnevi'nin yazarı olan Ahmedî (Tâcüddin İbrâhim bin Hızır)'nin 1334-35 yılında doğduğu bilinmektedir (Ayçiçeği, 2013: 133).

Şair Ahmedî Mısır' da ardından Germiyan sarayında, Aydınoğulları ve Osmanoğulları beyliğinde ve öldüğü yaşlar olan seksen yaş civarında ise Amasya'da yaşamıştır (Ayçiçeği, 2013: 133).

Ahmedî kendisinden önceki yıllarda yazılmış ve devrinde oldukça sevilen Emir Hüsrev Dehlevî, Firdevsî ve Nizâmî'nin eserlerini alışlageldiği gibi kopya etmemiştir. Şair söz konusu eserlerden yaralanmış olmakla birlikte 14. yy.'ın sonlarında orijinal bir eser ortaya koymayı başarmıştır.

Bir orijinal eser olan İskendernâme 8754 beyitten oluşmaktadır. Eserin giriş, mevlid ve hatime kısımlarından sonra esas konu olan İskender'in hayatı ile ilgili kısımlar 5894 beyittir. Eser Germiyanolu Mir Süleyman Bey (1361-1387) için yazılmaya başlanmıştır; daha sonra Yıldırım Bâyezid (1389-1403)'in büyük oğlu olan Emir Süleyman (1411)'a sunulmuştur (Çelebioğlu, 1999: 67-68 ve Avcı, 2013: 38).

Fotoğraf 1: "İskender'in Tamgaç'ı Yenmesini Kutlaması" Ahmedî İskendernamesi, 1416 Paris Bibliothèque Nationale Fransa, Turc 309. Y. 16b. (Bağcı ve ark., 2006:22)

Fotoğraf 2: "İskender Targaç' da" Ahmedî İskendername 1460 (Bağcı, 2006: 28) (Bağcı ve ark., 2006: 22)

15. yy. başında Osmanlı devletinde yaşayan âlimler arasında Arapça ve Farsça eserler yazılmakta iken ilk kez Türkçe olarak yazılması nedeniyle de ayrı bir önem arz eden Ahmedî'nin İskendername adlı eseri bugün Paris Bibliothèque Nationale De France Libraray' (suppl. turc 309) de bulunmaktadır (And, 2002: 34).

Eserin ayrıca Venedik, Berlin ve St Petesburg Milli Kütüphanelerinde birer nüshası bulunmaktadır (Yaman, 2015: VI). 15. yy.'da Ahmedî'nin İskendernâme'lerinin çok sayıda kopyasının yapılmış olması, saray yönetiminin kahramanlık destanlarına ilgi duyması, Fatih Sultan Mehmed'in askeri ve siyasi gücü bakımından Büyük İskender'e benzetilmesi ve ayrıca da XV. yüzyılda Osmanlı minyatür sanatında tarihi konulu ilk minyatürlerden olmasına bağlanabilir (Mahir, 2012: 43).

Eser "İskender'in doğumu, eğitim hayatı, tahta çıkışı: Hayatın Aslını Aristo, Eflatun ve Sokrat' tan Sorması, Bir Meleğin Ona Kılıç Vererek Cihan Hâkimiyetini Müjdelemesi, İran Şahı Dârâb İle Çarpışarak Onu Yenmesi, İskender'in Sistan Şahının Kızı Gülşah'la Aşk: İskender'in Fûr-ı Hindî'yi Yenmesi, Çin Hâkimiyeti Ve Şark Yolculuğu, Türkleri Hak Dinine Çağırması, Seddi Ye'cüc Ve Me'cüc'ün Yapılması, Hızır'la Konuşmaları ve Ona Yolcu Olması, Hastalanıp Ölmesi ve İskenderiye'ye Defnedilmesi" konularını içermektedir (Ayçiçeği, 2013:134). Eserde bulunan 21 resimden sadece 3 adedi özgün olarak kitap için yapılmıştır. Bu özgün örnekler (Foto: 1,2) Anadolu'daki Hristiyan yapılarında görülen duvar resimlerine

benzemektedir. Diğerleri ise yazmalardan kesilmiş farklı konulardaki resimlerden oluşmuştur. Bu resimler yapıştirıldığında sayfada kalan boşluklar iri bitkisel bezemeler veya basit manzara kompozisyonları ile doldurulmuştur (Bağcı ve ark. 2006: 21).

Ahmedi İskendernamesi' nin 1460 yılında Edirne' de yapılmış olan bir nüshası da günümüzde Venedik Milli Kütüphanesinde, VBNM, Cod.Or.XC 57 arşiv numarası ile kayıtlıdır (Eke, 2014: 86). Osmanlı Sarayında tasvir edilmiş olan bu eserin içinde 66 minyatür bulunmaktadır (Bağcı, 1994: 111-133). Bağcı ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada; İskendername'nin Timurlu-Türkmen kökenli sanatçıların çalışması olduğu ve büyük ihtimalle zamanın İskenderi olarak tanınan Fatih Sultan Mehmed için tasarlanmış olduğu düşünülmektedir. Yine Bağcı: yazmanın çift sayfa olarak tasarlanmış resimlerindeki kalabalık ancak düzenli gruplar halinde sahneye ustaca yerleştirilmiş kompozisyonları ve canlı renkleri ile dikkati çektiğini de vurgulamaktadır (Bağcı ve ark. 2006: 26-28).

2- Dilsuzname

1455-1456 tarihli Dilsuzname, "Badi al-Din Minucehr el Taciri el Tebrizi"nin Farsça eseridir. 11,5x16,5 cm boyutunda Edirne Nakkaşhanesinde hazırlanmış olan eser 5 minyatür içermektedir. Bugün Oxford Bodleian Library'de (OBL Ouseley 133) (And, 2002: 34) bulunmakta olan yazma: gül ile bülbülün ümitsiz aşkını işleyen şiirin bilinen tek nüshasıdır (Bağcı ve ark. 2006: 26).

Fotoğraf 3: "Kuşun Çevre Getirmesi" (Sevgililerin vedası) Tebrizi, Dilsuzname s.62 a. 1455 (Çağman, 1976:341) Oxford Bodleian Kütüphanesi, Ouseley 133, y. 62 a. (Bağcı ve ark., 2006:25).

Yazmanın resimlerinin bir bölümünde gül ile bülbül şiirde anlatıldığı gibi betimlenmiştir. Eserin diğer yarısında ise genç bir çift onlarla aynı kaderi paylaşırlar, gül ayrılırken bülbüle bir çevre verir. Resmin diğer yarısında önü açık bir mekânda oturan sevgililer bir çevrenin iki ucundan tutmuşlardır. Fars edebiyatında sıkça işlenen gül ile bülbülün arasındaki umutsuz aşkın simgesel anlatımı onların acılarını dünyevileştiren genç çift ile pekiştirilmiştir. Bağcı' ya göre Nakkaş Şiraz üslubunun takipçisi olmakla birlikte, figürlerde elbiselerinin arkaya doğru genişleyen yakaları, erkeğin dilimli küçük bir kep üzerinde sarılmış yuvarlak sarığı, kadının oval altın başlığı, saç tuvaleti gibi ayrıntıları ile figürler Fatih Dönemi Osmanlı modasına uygun giysiler içinde betimlenmiştir (Foto:3) (Bağcı ve ark. 2006: 26). Bu resimler, basit kompozisyonları ve zayıf tekniği ile Timurlu minyatür tarzı Şiraz okulunun Osmanlı'ya özgü özelliklerini içerirler. Eserin, Edirne'de üretildiği bilinen diğer el yazmaları gibi küçük boyutlu olması, figürlerin sert çizgiler ile şekillendirilmesi, insan boyutunda çizilmiş dev bitkiler ve Türklere özgü kadın başlıkları ile Osmanlı erken dönemin ilk minyatür örneklerini yansıtmaktadır (Mahir, 2005: 43-44; Karakaş, 2008: 3).

3- Külliyyat Kâtibi

Osmanlı kitap resminin 1460-1480 arasındaki yıllara dayanan bir diğer el yazması ise kasidelerden oluşan "Küllüyyat-ı Kâtibi'dir. Eserin yazarı Katibin adıyla tanınan Semseddin Muhammed bin Abdullah Nişaburi'dir. 1455 tarihli Dilsuzname' nin resimlerinde görülen üslubun benzeri, çağdaşı Osmanlı yazması Külliyyat Kâtibi' nde de görülmektedir. Bu eserin de Edirne' de yapıldığı kabul edilir, günümüzde Topkapı Sarayında TSM R989 Numarada Kayıtlı bulunmaktadır (And, 2002: 34). Eser 16,9cm x 11 cm ebadındadır. Nestalik hatla yazılmış ve Fatih dönemi kitaplarında görülen tarzda tezhiplerle bezelidir, eserde 3 minyatür bulunmaktadır (Foto: 4,5) (Karakaş, Rukancı, 2008: 4 ve And, 2002: 34).

Fotoğraf 4: Sultanın Çevresiyle Eğlenmesi, Külliyyat Kâtibi, Topkapı Sarayı TSM R989, (And, 2002: 35).

Sultanın çevresiyle eğlenmesi minyatüründe sultanın iki yanında yeniçeriler, saray görevlileri ile resmedilmiştir. Kompozisyonda çenk ve def çalan kadın müzisyenler de görülmektedir. Yazmanın minyatürleri Dilsuzname minyatürlerine benzemektedir. Külliyyat Kâtibi kitabının küçük boyutta yapılmış olması buna karşın minyatürlerde yer alan figürlerin iri şekilde resmedilişi, resmin merkezinde diğer figürlerden daha fazla dikkat çekecek şekilde bağdaş kurmuş olarak oturmuş şekilde Sultan' a yer verilmesi belirgin üslup özellikleridir. Bunların yanında, Sultan'ın etrafındakilerin giymiş oldukları Osmanlı tarzı başlıkları: Fatih Dönemine ait saç modelleri ve son olarak tahttaki mimari bezeme unsurları açısından birbirine benzemesi nedeniyle sanat tarihçileri arasında eserin 15. yy' da Edirne Sarayında hazırlandığı üzerinde fikir birliği vardır (And, 2002: 34).

Fotoğraf 5: Eyüp ve Salman Genç Bir Hükümdarın Huzurunda, Kâtib-i Külliyyat, 1450 (Bağcı ve ark., 2006: 26).

Külliyyat Kâtib-i yazmasında diğer minyatürlü sayfa olan Eyüp ile Salman'ı bir hükümdarın huzurunda betimlendiği sahne çift sayfadır. Bağcı ve arkadaşları (2006)'nın anlatımı ile "Dilsuzname' deki gibi bu eserde de canlı renkler, sert kalınca fırça işçiliği, iri figürler, zemin ve tepelere serpiştirilmiş çiçekler ve düzgün gövdeli serviler görülmektedir. Resimde başındaki tacı, geriye doğru genişleyen önden düşmeli iç kaftanı tahtta bağdaş kurarak oturan bir Osmanlı hükümdarı görülmektedir. Öndeki müzisyenler hükümdarın önünde diz çöküp içki sunan görevli ve muhafız, soldaki at ve diz çökmüş seyis ile bu sahne İran resminde alışık olduğumuz kabul sahnelerinin benzeridir" (Bağcı ve ark. 2006: 26). Bahsedilen ortak üslup özelliklerini göstermeleri nedeniyle Külliyyat Kâtibinde yer alan üç minyatürün de (Foto:6, 7) Osmanlı Devleti'nde 15 yy. da Edirne nakkaşhanesinin ürünü olarak hazırlandıkları ve bu münasebetle de Ahmedi İskendername gibi Türk Minyatür Sanatının ilk dönem örneklerini temsil ettikleri söylenebilmektedir.

4- Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye

1465' de Amasya'da tarafından hazırlanan Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye adlı minyatürlü Türkçe tıp kitabıdır. Kitabın yazarı, 1386 yılında Amasya'da doğan hekim Şerefeddin Sabuncuoğlu' dur.

Fotoğraf 6: Cerrahiyyetü'l-İlhaniyye
Canda, 2005: 11.

Fotoğraf 7: Cerrahiyyetü'l-İlhaniyye
Canda, 2005:93-158.

Yazar aynı zamanda Fatih Sultan Mehmet döneminin en ünlü cerrahi hekimlerindendir. Sabuncuoğlu, Amasya Darüşşifa'sında 17 yaşında başladığı hekimliğe 14 yıl boyunca aynı yerde devam etmiştir. Hocası ise aynı darüşşifadan Doktor Burhaneddin Ahmed'tir. Amasya'da görev yapmasına rağmen yaptığı başarılı çalışmalar sonucunda ünü tüm Anadolu' da yayılmıştır. "Kitâbü'l-Cerrahiyyetü'l-İlhaniyye" çeşitli hastalıkların cerrahi yöntemlerle nasıl tedavi edileceğini anlatan 140 minyatür içermektedir. Kitabın günümüzde İstanbul Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi Kütüphanesi, 263 Numarada kayıtlı olmak üzere bir nüshası diğerleri Paris Bibl. National, Suppl. Turcs, 693 ve İstanbul Millet Kütüphanesi 79 numara ile kayıtlı "İstanbul Nüshası" olmak üzere toplam üç nüshası bulunmaktadır (Cantay, 2002: 365). Bu üç nüsha da bizzat Şerafettin Sabuncuoğlu tarafından yazılıp resimlenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda bu eserin aslının Endülüslü Ebû'l-Kâsım Zehrâvî tarafından 11. yy.' da yazılmış bir tıp kitabı olan Kitâbü'l-Tasrîf'in cerrahî ile ilgili kısmının Türkçe' ye tercüme edilmesi ile oluşturulduğu düşünülmektedir.

Kitap, üç bölümden oluşmaktadır: birinci bölümde: uzuvların ve hastalıkların dağılması; ikinci bölümde cerrahatlerin yarılması, dikilmesi ve tedavisi, son bölümde ise kırık ve çıkıkların tedavisi resimlerle anlatılmaktadır (Canda, 2005: 96). Yazar eserini Fatih Sultan Mehmed' e

sunmak istemiş, sunup sunmadığı konusunda kesin bilgi edinilememiştir (Aslanapa, 1999: 369).

5- Fatih Sultan Mehmed Portreleri

Fatih Sultan Mehmed portreleri Osmanlı minyatür sanatında portreciliğin ilk örnekleri olarak 1460-1480 yılları arasında Osmanlı saray nakkaşhanesinde Nakkaş Sinan Bey ve çırağı Şiblizade Ahmed Bey tarafından üretilmiştir (Konak, 2013: 7). Bu dönemde yapılmış olan 3 adet Fatih Sultan Mehmed portresi: Fatih'in saraya davet etmiş olduğu İtalyan ve Venedikli sanatçılar ile saray nakkaşhanesinde çalışan Timurlu Türkmen ve Türk sanatçıların üslubu ile gelişen ortak bir sentezin yansıması olarak değerlendirilebilir. Fatih Sultan Mehmed'in 1481 yılında ölümünden 1560 yılına kadar Osmanlı'da padişah portresi eseri üretimine rastlanmamaktadır. Fatih' den sonra Nakkaş Nigâri tarafından 1560-62 yılları arasında üretildiği düşünülen padişah portreleri ve devamında Nakkaş Osman'ın Şemalname eserinde bu örneklerden yola çıkarak padişah portrelerinin yapıldığı görülmektedir (Konak, 2013: 428).

Fotoğraf 8: Sinan Bey'e atfedilen Fâtiḥ Sultan Mehmed portresi (TSMK, Hazine, nr. 2153, vr. 145b),1460 (Bağcı ve ark. 2006; 37).

5-a) 1460 Tarihli Fatih Sultan Mehmed Portresi

Bu portrelerden günümüze ulaşan ilk örneklerden: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, 2153 Hazine Numaralı, vr. 145b de bulunan Fatih Sultan Mehmed Portresi, 16x21 cm ölçülerindedir (Foto:8). 1460 yılında Osmanlı Saray Nakkaşhanesinde Sinan Bey ve/veya öğrencisi Bursalı Şiblizade Ahmed tarafından üretilmiştir. Julian Raby tarafından Nakkaş Sinan Bey' tarafından yapıldığı tespit edilen, günümüzde Washington National Gallery of Art' da bulunan portrenin Costanzo da Ferrara tarafından yapılan bir madalyonun eskizinden esinlenilerek üretildiği düşünülmektedir (Foto:9) (Raby, 2000: 70). Şehzadeliğ döneminde itibaren madalyon yaptıran Fatih Sultan Mehmed, diğer madalyonlarla Costanzo da Ferrara'nın yapmış olduğu madalyonlar karşılaştırıldığında bu madalyonun çok daha ayrıntılı olduğu, ön yüzünde padişahın net bir portresi, arka yüzünde ise Fatih'i muhtemelen savaşa giderken anlatan kuyruğu bağlanmış ata biner şekilde, dallarında yaprağı olmayan iki küçük ağaç önünde tasvir edilmiştir.

Bu madalyonda Fatih, bir eliyle atının yularını diğer eliyle ise kılıcını tutmaktadır (Bezmen, 2018: 50) Bu bronz Fatih Portresi Madalyonu' un etrafında "Türklerin İmparatoru Osmanlı Sultanı Mehmet" yazmaktadır (Foto: 9,10) (<https://www.wikitarih.com/fatih-sultan-mehmet-madalyonlari-portreleri/>) (23/07/2019).

Fotoğraf 9: Costanza de Ferrara Fatih Sultan Mehmet madalyonu (<https://www.wikitarih.com/fatih-sultan-mehmet-madalyonlari-portreleri/>) (Son erişim: 23/07/2019).

Fotoğraf 10: Costanza de Ferrara Fatih madalyonu. New York Metropolitan Müzesi. (<https://www.wikitarih.com/fatih-sultan-mehmet-madalyonlari-portreleri/>) (Son erişim: 23/07/2019).

1460 tarihli Fatih Portresi (Foto:8) Nakkaş Sinan Bey'e atfedilmektedir. Portre kompozisyonu dikdörtgen bir form içinde bronz madalyonlardaki gibi büst şeklindedir. Bağcı ve Arkadaşları (2006)' da "Portre kompozisyonunda padişahın başının yandan, gövdesinin ise dörtte üç kısmı görünecek şekilde tasvir edildiğini: arka fonun altınla boyanarak figürün daha da ön plana çıkması sağlandığını: figürün yüz ifadesi ve kıyafetinin diğer örneklerle nazaran daha realist bir yaklaşımla tasvir edildiğini" belirtmiştir. Bağcı ayrıca Padişah portresinde minyatür yapmada uygulanan tarama tekniğinin sarıdaki detayları belirginleştirmede, yüz ve sakalın tasvirinde kullanıldığını da vurgulamıştır (Bağcı ve ark., 2006: 36). Ruhi KONAK ise makalesinde: "1460 tarihli Fatih Sultan Mehmed Portresinin kendinden sonraki iki portre gibi daha sonraki süreçte ortaya çıkan Osmanlı portre geleneğine II. Mehmed portrelerinin yüz anatomilerine örnek teşkil etmek dışında herhangi bir etkisi olmadığını, portredeki yüz anatomisi, burun sakal ve kıyafet özellikleri sonraki süreçte ortaya çıkan II. Mehmed portrelerini etkilememiş, üretildiği döneme ait özgün bir örnek olarak kaldığını dile getirmiştir" (Konak, 2013: 428,430).

1460 tarihli Portrenin ressamı Nakkaş Sinan Bey (ö. 885/1480'den sonra) Nakkaş İakabıyla tanınmaktadır. Sanatçı aynı zamanda Fatih Sultan Mehmed döneminin en önemli saray ressamıdır. 15.yy.' in en önemli nakkaşları olan Nakkaş Sinan Bey ve Şiblizade Ahmed hakkında sadece Gelibolulu Mustafa Ali Efendi' nin 1586 yılında yazmış olduğu Menakıb-ı Hünerveran adlı eserinde "Sultan Mehmed Han dönemi musavvirlerinden Sinan Bey' in Venedik' te ressam Maestro Paolo da Ragusa (Pavli)' nin yanında yetiştiği ve onun şakirdinin de portre yapmada zamanın nakkaşlarının en iyisi Şiblizade Ahmed Çelebi (Bursalı Ahmed) olduğu" belirtilmiştir (Mahir, 2012: 47).

5-b) 1470 Tarihli Fatih Sultan Mehmed Portresi

1470 yılına tarihlendirilen 26cm x19 cm ölçülerinde anonim Fâtiş Sultan Mehmed portesi minyatürüdür. Eser 17. yy. da I. Ahmed için düzenlenmiş olan bir albümün içinde yer almıştır. Minyatür bugün Topkapı Sarayı Müzesi B.408,15b' de bulunmaktadır. Minyatürün, Topkapı Sarayı Müzesi TSM. H. 2153, 144 a' da bulunan Costanzo da Ferrara tarafından 1470 yılında üretilen "El Gran Turco" adlı portreden (Foto:12) esinlenerek yapıldığı düşünülmektedir (Raby, 2000: 91). Ruhi Konak makalesinde bu tasvirin "Osmanlı minyatür sanatı tarihinde karşımıza çıkan ilk minyatür portre" olarak değerlendirilebileceğini söylemiştir (Konak, 2013: 429).

Fotoğraf 11: Fâtiht Sultan Mehmet Portresi 1470, Anonim, Topkapı Sarayı Müzesi TSM, 408, 15b (Bağcı ve ark., 2006: 39)

Raby portreyi: "Sarığın özenle işlenişi, kıyafetin sade, hatta kaba betimlenişi arasındaki zıtlık, iki farklı kişi tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Asıl resmin Fatih' in saltanatı döneminde yapılmış ve albüme dâhil edilmiş olan dönemde kısmen boyanmış olması mümkündür. Fatih' in sakalı bilinen hiçbir portrede görülmez, resme sonradan eklenmiş olabileceği düşünülmektedir." şeklinde tanımlamıştır (Raby, 2000: 91).

Konak (2013:429) ise bu Portrenin (Foto:11) "sakal formu ve genel renk özelliklerinden yola çıkarak, 1460 tarihli bir oyma baskı II. Mehmed portresi ile ilişkilendirmiştir (foto:12). El Grand Turco, (TSM. H. 2153, 144 a) isimli 24,9 x 18,7 cm boyutundaki portrede karşılaşılan sakalın teknik ve form açısından detayları, ayrıca yüz, sakal ve kıyafetin renklendirilme şeklindeki benzerliği tespit etmiştir. Nakkaşın Floransalı sanatçının aksine minyatür portrenin yönünü sol çevirdiğini, figürün başlığını ise sarıya dönüştürdüğünü anlatmaktadır. Konak böylece nakkaşın II. Mehmed' in bakışlarını yumuşatarak, doğulu zalim hükümdar imajını silmeye çalıştığını belirtmiştir." (Konak, 2013: 429) Ayrıca Konak 2013 yılında yayımladığı makalesinde "1470 yıllarında yapıldığı düşünülen anonim Fatih Sultan Mehmed Portresinin (Foto:11), Osmanlı minyatür sanatında portre geleneğinin şekillenmesine ciddi bir katkısının olmadığını, üretildiği döneme ait özgün bir örnek olarak kaldığını" tespit etmiştir (Konak, 2013: 429)

5- c) 1480 Tarihli Gül Koklayan Fatih Sultan Mehmed Portresi

15. yy.'ın son çeyreğinde üretildiği düşünülen diğer padişah portresi ise Fatih' in bağdaş kurarak oturmuş pozisyonda sağ elinde gül tutarken resmedilmiş olduğu, üzerinde nakkaşa ait herhangi bir imza bulunmayan portredir (Foto:13). Eserin 1480 tarihinde İstanbul'da Sinan Bey veya Bursalı Şiblizade Ahmed Bey tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Sanat tarihçi Julian Raby ise eseri daha çok Bursalı Şiblizade Ahmed Bey'e atfetmektedir. 39 cm x 27 cm ölçüsündeki eser günümüzde Topkapı Sarayı Müzesi, H.2153.y.10a. da sergilenmektedir (Raby, 2000: 82).

Fotoğraf 13: Şiblizade Ahmed Bey' II. Mehmed, 1460-80'ler, (TSM. H. 2153, vr.10) (Raby, 2000: 82)

Fotoğraf 14: II. Mehmet, G. Bellini, Tuval üzerine yağlı boya, 1480.
(Londra National Gallery, 3099) (Bağcı ve ark., 2006:80).

Şiblizade Ahmed Bey'e atfedilen Gül Koklayan Fatih Portresi Minyatürünün; Gentile Bellini'nin 1480 tarihinde yaptığı ve bugün Londra National Gallery, 3099 numara da kayıtlı olan 70 cm x 52 cm boyutundaki Fatih Sultan Mehmed Portresi (Foto:14) ile aynı yılda yapılmıştır. Ayrıca minyatürün, Bellini'nin tablosunun yapılışının hemen akabinde tamamlandı da bilinmektedir (Cezmen, 2018: 53). Bu bilgi doğrultusunda Julian Raby tarafından Şiblizade Ahmed Bey'e atfedilen Gül Koklayan Fatih Minyatürünün; Bellini'nin Fatih tablosundan esinlenerek özgün tarzda yapıldığı da tespit edilmiştir (Raby, 2000: 82).

Ruhi Konak da makalesinde; bu minyatürün kökeninde "Osmanlı, Timurlu ve Türkmen saraylarında gelişen yerleşik Timurlu saltanat ikonografisinin yer aldığını belirtmiştir. Kompozisyondaki diğer bileşenin ise Costanzo da Ferrara'nın madalyon veya eskizlerinin olduğu; II. Mehmed' in yüzünün Gentile Bellini'nin 1480 tarihli yağlı boya resminden kopya edildiği (Foto: 14) Gentile Bellini'nin 1480 dolaylarına tarihlendirilen diğer bir madalyonundaki yüz ifadesi ve elbisedeki kumaş kıvrımları ile bu portredekilerin benzerliği" de ayrıca vurgulamıştır (Konak, 2013: 430). Konak son olarak; günümüzde Siyah Kalem olarak tanınan Türk sanatının eserlerinde görülen elbiselerdeki kumaş dökümlerinin bu figürün kıyafetlerindeki ile benzerliklerine de dikkati çekmektedir (Konak, 2013: 431).

Figürün pozu ve sayfada yer alış şekli Raby tarafından

geç dönem Timurlu portrelerine, baş bölümü ise Bellini'nin tabloları için yaptığı çizimlere de benzetilmektedir (Raby, 2000: 82). Minyatürde Fatih sol elinde mendil, sağ elinde koklamak üzere burnuna yaklaştırdığı kısa saplı bir gül tutmaktadır. Sağ elin serçe parmağında taşlı bir yüzük, başparmağında ise zehgir bulunmaktadır. Bu minyatür aynı zamanda Timurlu Hükümdarı Hüseyin Baykara'nın günümüzde Boston' da bulunan elinde gül tutan, başında ulema sarı sarılmış ancak saltanat simgesi olan Sorguç kullanılmamış portesiyle aynı kültürün ürünü olduklarına dair ipuçları içermektedir. Şiblizade Ahmed Bey'e atfedilen bu resimde padişahın başındaki ulema sarı sarı Fatih' in bilgeliğini, parmağındaki zehgir ise askeri başarısını, bağdaş kurmuş şekilde oturuş ise hanedan soyundan geldiğini simgelemektedir (Necipoglu, 2000: 28).

Gül Koklayan Fatih Portresi Minyatüründe Padişah bağdaş kurarak oturur pozisyonda, tam boy olarak, bir elinde çiçek tutar şekilde resmedilmiştir. Bu minyatür düzeni, yapılışından yüz yıl sonra Nakkaş Osman tarafından yapılan Şemalname'deki padişah portreleri kompozisyonları için temel alınacak bir kompozisyon düzenini oluşturmuştur. 1480' li yıllarda Paolo Giovinetti'nin de Osmanlı portrelerini Avrupa' ya yayması ile de bu portre Avrupa' da ayrı bir ün kazanmıştır (Raby, 2000: 70, 82). Günümüzde ise en çok bilinen Fatih Sultan Mehmed Portresi minyatürüdür.

SONUÇ

14. yy.' dan itibaren kadar altı yüz yıl boyunca Asya, Avrupa ve Afrika'yı kapsayan üç kıtada hâkimiyet kuran Osmanlı Devleti'nde saraya bağlı üretim yapan Nakkaşhanelerde 15.yy. dan başlayarak dört yüzyıla yakın bir süre tezhip ve minyatürlü yazma eserler üretilmiştir. Bu yazma eserler, dönemin padişahı ve diğer yöneticilerinin talebi üzerine Nakkaşbaşı denetiminde Timurlu, Türkmen, Özbek, vb. asıllı doğulu; İtalyan, Venedik, Gürcü, vb. asıllı batılı sanatçılar ile Türk sanatçıların ortak çalışmasının ürünü olarak, yüzyıllar içerisinde özgün bir Osmanlı Sanat üslubunu oluşturmuşlardır. İstanbul' un fethinden önce Edirne sarayında bir nakkaşhanenin varlığı bilinmekle birlikte İstanbul' un fethinden sonra ise Topkapı Sarayı'nın yakınına yapılan nakkaşhanede ve Arslanhanenin üst katında bu çalışmalar devam etmiştir. 15. yy.' da Fatih' in Saray Nakkaşhanesinde Nakkaşbaşı Özbek asıllı Baba Nakkaş'tır. Dönemin nakkaşbaşı ise padişah portreciliği ilk örneklerini resmeden Nakkaş Sinan Bey ve Şiblizade Ahmed'dir. 15. yy.' da Fatih dönemi minyatürlerine bire bir etki eden üsluplar; Timurlu Dönemi Şiraz Üslubu, Herat Üslubu; Türkmen Devri, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Devri Minyatür sanatı başta olmak üzere;

Rönesans Dönemi resim üslubudur. Bu üslupların yanında İtalyan ressam ve heykeltıraşlar Costanzo'da Ferrara ve Gentile Bellini dönemin sanat anlayışının oluşmasında direkt söz sahibi olmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde 15. yy. da Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethi ile batı ilim ve sanatına olan ilgi ve merak da giderek artmıştır. Fatih'in cihan padişahı olma isteği, kendisini Büyük İskender gibi güçlü ve kudretli görmesi, Avrupalı devletlerin Osmanlı İmparatorluğunun gücünü kabul etmesi gibi sebepler ile Avrupa ile ticaret, sanat bilim ve ilim alanlarında bilgi alışverişi de gelişmiştir. Avrupa halkı da Osmanlı'yı merak etmiş, Osmanlı eserleri Avrupa'ya; Avrupa eserleri de Osmanlı'ya ulaşmıştır. Gerek fethedilen bölgelerden getirilen sanatçılar gerekse Avrupa'dan davet edilen sanatçılar ile yerli sanatçıların ortak çalışması sonucunda yüzyıllar içerisinde Osmanlı minyatür sanatı kendi ekolünü oluşturmuştur.

Bu çalışmada Türk Minyatür sanatının ilk örnekleri olan ve 15. yy. da Osmanlı Devleti'nde üretilerek günümüze ulaşan minyatürlü el yazma eserlerden Ahmedî'nin İskendernâmesi, Tebrizî'nin Dilsûznâmesi, Kâtibi'nin Külliyyat-ı Kâtibi, Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye ve Fatih Sultan Mehmed Portreleri Osmanlı erken dönem minyatür sanatı örnekleri olmaları açısından incelenmiştir. Söz konusu eserlerden Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunan Külliyyat-ı Kâtibi adlı yazmadaki minyatürlerin, Osmanlı Dönemi Edirne Nakkaşhanesi ürünü olan ve halen Oxford Bodleian Library'de bulunan Tebrizî'ye ait Dilsuzname adlı el yazma eserdeki minyatürler ile oldukça benzerlik göstermesi dikkat çekmiştir. Bu benzerlikten dolayı Külliyyat-ı Kâtibî adlı yazmanın da Edirne'deki Nakkaşhanede hazırlanmış olduğu kanısına varılmıştır. Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye adlı eser ise döneminde Şerafettin Sabuncuoğlu adındaki bir tıp doktoru tarafından cerrahi müdahalelerin nasıl yapılacağını diğer meslektaşlarına öğretmek amacıyla Amasya'da yazılıp resimlenmiş bir eserdir. Nakkaşhane üretimi olmayan bu eser, nakkaş, müzehhib gibi sanatçılar tarafından resimlenmediği için fazla estetik kaygı taşımadan daha çok belgesel niteliğinde yapılmış bir resimli yazma olarak nitelendirilebilir. Fatih Sultan Mehmed'in portre minyatürleri ise döneminde daha çok İtalyan ve Venedikli ressamın eserlerinin etkisinde üretilmiş olan yağlıboya tablolar, gravür resimler ve bronz madalyonlardan esinlenerek yapılmış örnekler olarak kalmıştır. Söz konusu portreler, İtalyan ve Venedikli ressamın başta olmak üzere batılı resim anlayışı ile genel İslam minyatürünün en önemli temsilcileri olan Timurlu, Türkmen minyatür sanatı üsluplarının Anadolu coğrafyasında yoğrulması ile oluşturulmuş Osmanlı Erken Dönem Minyatür Sanatı

örnekleri olarak değerlendirilmektedir. Fatih Sultan Mehmed'in 1481 yılında ölümünden sonra tahta geçen oğlu II. Bayezid'in Doğu topraklarını fethederek devleti doğuya doğru genişletmesiyle, minyatür sanatında batıdan ziyade doğunun etkilerinin yoğun olarak görüldüğü üretimler başlamıştır. Bu dönemde Padişah Porteciliği üretimi durma noktasına gelmiştir. Hatta II. Bayezid'in İslâm'da tasvir yasağı gerekçesi ile portre yapımına karşı olduğu, babasının tüm portrelerini sarayın deposuna kaldırttığı, bazıları ise sattırdığı, Bellini'nin yapmış olduğu yağlıboya tablonun da bir tüccar tarafından satın alınarak daha sonraki yıllarda bugün sergilenmekte olduğu Londra National Gallery'ye bağışlandığı bilinmektedir.

1453'de İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı Sarayının kurulmasını takiben sayısız müzehhib el yazması üretilmiştir ve resimli el yazmaları bu uygulamanın küçük bir bölümünü oluşturmaktadır (Yoltar-Yıldırım, 2005: 107). Mevcut görüş, çalışmanın esas olarak Sultan II. Mehmed'in himayesinde (1451-81) olduğudur. II. Bayezid döneminde, ilk defa saray atölyeleri düzenlenmiştir. 1490'dan sonra Ehl-i Hiref Örgütü'nün ve Bayezid'in doğrudan himayesinin sonucu, birçoğu Bayezid'in kendisine adanmış birçok tezhipli Kur'an üretilmiş olduğu bilinmektedir. Bayezid ayrıca diğer sanatçılar, şairler ve tarihçileri himayesi ile de tanınmaktadır Dönemin müzehhib Kur'an'larına kıyasla, resimli el yazmaları daha mütevazıdır. II. Mehmed döneminde yazma eser üretimi artmıştır ve saray atölyelerinin nitelikleri olumlu yönde değişmiştir. Osmanlı dünyası başlamında, aynı zamanda resimli/minyatürlü el yazması ile ilgili bir ticaretin varlığı da söz konusudur (Yoltar-Yıldırım, 2005: 108). II. Bayezid'in saltanatı sırasında el yazmaları İmparatorluk armağanları olarak ayrı bir öneme sahiptir. Bununla ilgili kayıtlarda sanatçıların isimleri, belirli günlerde (çoğunlukla dini bayramlarda) padişahlara sundukları çalışmalar ve ödül olarak aldıkları nakit ya da malların miktarı belirtilmiştir. Sarayın bu sanatsal çalışmaları desteklemesi, organize etmesi ve ödüllendirmesi farklı coğrafyalardan sanatçıların bu ortamı cazip bulması, sarayı uluslararası sanat merkezi haline getirmiştir. Bu güçlü idarenin çekici hale getirdiği Osmanlı topraklarında oluşan sanat ortamında, başka coğrafyalardan resimsel ve tematik lezzetler getirmiş olan sanatçıların katkılarıyla ortak eserler üretilmiştir. İran minyatürlerinin ve sanatçıların etkisi bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu ilişki aynı zamanda Osmanlı sarayının başka saraylarla ilişkilerini de açıklar. Bu durum Osmanlı Sarayının kendine özgü uluslararası karakterini yansıtır ve geleneklerin tam olarak birleşimidir.

İslam resminin tematik ilham kaynağı için en önemli

unsurların başında Pers tezhip minyatür sanatı başyapıtları gelmektedir. İslam resminin ikonografik kanunları, tekrar tekrar çekirdek metinleri kopyalamak ve birbiriyle ilişkili görüntü ağırları arasında dolaşmak üzerine kurulmuştur. Bir yandan, bu modellerin etrafında geliştirilen sahneler, şekiller, ayarlar ve semboller sanatçılara hazır görüntü repertuarını sağlamakta; öte yandan sanatçıları yeni ikonografik ve üslupsal yorumlar yapma konusunda kısıtlamaktadır. Resimlerin farklı metinler arasında dolaşması ve görsel işaretçiler olarak kullanılması olasılığı büyük ölçüde sanatçının becerilerine ve onun ikonografik yorumuna dayanmaktadır. Müslüman ressamların, kendi arketiplerini formüle etmek ve bilinenleri görsel olarak değiştirmek için iyi bilinen görüntüleri kullanması kaçınılmazdır (Bağcı, 2004: 21).

15. yy. Osmanlı minyatüründe temel özellikler Orta Asya'da hâkim olan Pers ve Türkmen minyatüründe de görülen resim uzayının simetrik bölünmesi, çift simetrik kompozisyon, Türkmen tarzı yüzler olarak sayılabilir (Katz,1963-1964: 34). Dolayısıyla bu durum 15. yy. minyatür sanatı açısından daha büyük bir birliktelik olasılığı olduğunu öne sürmektedir. Erken dönem Osmanlı minyatürleri üzerinde Akkoyunlu sanatçıların eserlerindeki gibi üslup benzerliklerinin olduğu da bilinmektedir (Yoltar-Yıldırım, 2007: 147).

Bu makalede incelenen minyatürler 15. yüzyılda Osmanlı devletinin küresel büyük bir güce doğru gelişmesi açısından da okunabilir. İmparatorluğun kimliğindeki bu değişiklik, klasik eserlerin çevirisinden, imparatorluğun meselelerine uyarlanmış yeni versiyonların sağlanmasına ve son olarak da özgün bir emperyal edebiyatın gelişimine taşınan politik literatüre yansımaktadır (Darling, 2014: 58). Osmanlı Devleti'nde 15. yy. da olgunlaşan siyasi ilişkiler kültürü etkilemiştir. Anadolu kültürü, Moğolların politik olarak güçlü ve kültürel açıdan zengin mirasçıları olan Timuruların etkisinde kalmıştır. Bu kültürel liderlik Osmanlılar tarafından güçlü bir şekilde hissedilmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in Konstantinopolis'i fethetmesiyle birlikte, siyasal edebiyatın himayesi Türk yazarlardan ve İslam klasiklerinden çağdaş Yunanlılara ve Perslere kadar genişlemiştir. Ayrıca Bayezid'in tahta geçmesiyle o döneme kadar Osmanlı Devleti tarafından İtalyan ve Yunan kültürel üretimlerine verilmiş olan maddi destekler geri çekilmiş; İran ve Orta Asya'nın peşinden gidilerek Safevilerin yükselişiyle başlatılan keskin ve zorlu bir kültürel düzenleme için zemin hazırlanmıştır (Darling, 2014: 68). Sonuç olarak bu çalışmada incelenen Dilsuzname, İskendername, Külliyyat Kâtibi ve Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye adlı eserler Osmanlı Devleti'nde doğuya doğru genişleyen sınırlar ile harmanlanan siyasi ve sosyal etki-

lerin; Fatih Sultan Mehmet portreleri ise yeni başkentle birlikte yoğunlaşan batı etkisinin ürünleridir.

KAYNAKÇA

AND, M. (2002). Osmanlı Tasvir Sanatları I: Minyatür, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, s. 33-34.

ASLANAPA, O. (1995). "Fatih Devrinde Resim ve Minyatür", İstanbul Armağanı: Fetih ve Fatih 1, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, s. 151-152.

AVCI, İ. (2013). Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-Rıdvân'ın İskendernâme'si Doktora Tezi, Balıkesir, s.38.

AYÇİÇEĞİ, B. (2013). Ahmedî (815/1412-13) ile Behiştî (917/1511-12?)'nin İskender-nâme'lerinin Şekil ve Muhteva Bakımından Karşılaştırılması Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 10, İstanbul, 133-134.

AYVAZOĞLU, B. (Haziran 2013). "Fâtih, Bellini ve Rönesans" URL: <http://hdl.handle.net/29mayis/115> Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu-I: 29 Mayıs-1, 561 (Son Erişim 25/07/2019).

BAGCI, S. (1994). "Osmanlı Dünyasında Efsanevi Yönetici İmgesi Olarak Büyük İskender ve Osmanlı İskendernamesi". In Humana Bozkurt Güvenç'e Armağan, Kültür Bakanlığı, Ankara, 111-133.

BAGCI, S. (2004). Old Images for New Texts and Contexts: Wandering Images in Islamic Book Painting, Muqarnas, Vol. 21, Essays in Honor of J. M. Rogers (2004), s. 21-32

BAGCI, S., ÇAĞMAN, F., RENDA G., TANINDI Z. (2006). Osmanlı Resim Sanatı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 21, 26-28, 34-35, 36.

BEZMEN, P. C. (2018). *Türk Tasvir Sanatında Osmanlı'dan Günümüze Portre ve Kimlik Sorunsalı*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, s. 50.

file:///C:/Users/PC2/Downloads/Pamir%20Caz%C4%B1m%20Bezmen%20(2).pdf (Son Erişim:03/08/2019)

CANDA M.Ş. (2005). Türkiye Ekopatoloji Dergisi: 11 (3) s. 96.

CANTAY G. (2002). *Türkler Cilt 12 Osmanlı Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 365.* file:///C:/Users/PC2/Downloads/Turkler_-_Cilt_12.pdf.pdf (Son Erişim:12. 08. 2019)

ÇAĞMAN F. (1976). "Sultan II. Mehmed Dönemine Ait Bir Minyatürlü Yazma: Külliyyat-Kâtibi". Sanat Tarihi Yıllığı (6), s. 333-346.

ÇOBANOĞLU A V, (2007). TDV İslâm Ansiklopedisi C. 33 s. 580-589 İstanbul (<https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlilar>) (Son erişim Tarihi: 25/07/2019).

DARLING, L.T. (2014). 'Political Literature and the

Development of an Ottoman Imperial Culture in the Fifteenth Century', *Journal of the Ottoman and Turkish Studies Association*, Vol. 1, No. 1-2 (2014), s. 57-69

DERMAN, F. Ç. (2013). "Osmanlı İstanbul'unda Bezeme Sanatı", *I. Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Bildirileri*, 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 497.

EKE B, B. (2014). "Minji'nin Minatürleri Ahmadı İskandar-Nūma: Venedik Geleneğine Göre Bir Değerlendirme", *Uluslararası ve Üç Aylık Kültürel Çalışmalar Dergisi*, Cilt.13, s. 86.

GÜRTUNA, S. (2005). Sanat Eğitimi Yönünden "Fatih'in Çocukluk Defteri Üzerine Düşünceler" Hasan Ali Yücel Eğilim Fakültesi Dergisi Sayı I, s. 3-4.

IREPOĞLU, G. (1999). "Gelenek ile Yenilik Arasında: İcmal-i Tevarih-iÂli Osman Portreleri", *P Dergisi*, Sayı 15, s. 72.

İNALCIK, H. (2003). "II Mehmed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, s. 395. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-ii> (Son Erişim:27/07/2019).

KARAKAŞ, H. S. ve RUKANCI, F. (2008). "Osmanlı Dönemi El Yazmaları Minyatür Sanatı (XV. XIX. Yüzyıllar)." *30. Melcom Uluslararası Konferansı. Oxford Üniversitesi, Orta Doğu Merkezi, Oxford, İngiltere, s.3-4.*

KATZ, L. (1963-1964). 'A Persian Manuscript of the Fifteenth Century', *The Brooklyn Museum Annual*, Vol. 5 (1963-1964), s. 15-48.

KAYADİBİ, F. (2003). "Fatih Sultan Mehmet Döneminde Eğitim ve Bilim" *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* S: 8, s. 5. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/10137> (Son Erişim:27/07/2019)

KILIÇ, A. (2003). "Fatih Devri Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1 / 14 Haziran, s. 85-92.

KONAK, R. (2013). "Osmanlı Minyatür Sanatı'nda Padişah Portreciliğinin İlk Örnekleri ve Geleneğe Katkıları." *Turkish Studies-International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic* s. 7, 428-431.

MAHİR B. (2012). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul, s. 43- 47.

MAHİR, B. (2005). *Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı*, Kocabı Yayinevi, İstanbul s.43-44.

NECİPOĞLU G. (2000). "Söz ve İmge: Osmanlı Sultanlarının Portre Dizilerine Karşılaştırmalı Bir Bakış", *Padişahın Portresi-Tevasir-i Al-i Osman*, s.22-61, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, s.28.

NECİPOĞLU G. (2012). *Visual Cosmopolitanism and Creative Translation: Artistic Conversations with Renaissance Italy in Mehmed II's Constantinople*, *Muqarnas*, Vol. 29 (2012), s. 1-81.

OSMANLI (1999). "Fatih Sultan Mehmed", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 47. (<https://archive.org/details/Osmanli2/page/n45?q=osmanl%C4%B1>)(Son Erişim:26/07/2019)

ÖKMEN, F. (2018). *Osmanlı Dönemi Minyatürlerinde Cülus Törenleri Lisans Tezi* Erzurum, s.132.

RABY, J. (2000). "Öncü Girişimler (1450-1550): Oyun Başlıyor" *Padişahın Portresi - Tevasiri Âli Osman*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, s. 70, 82, 91.

RENDA, G. (1999). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, Promete Yayıncılık, İstanbul s.62.

TANINDI, Z. (1996). *Türk Minyatür Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s. 7-8.

TEKİN, B. B. (2014). *Venedik Ahmedî İskender-Namesi Mi'raç Minyatürleri: Timurlu Geleneğine Göre Bir Değerlendirme* Millî Folklor, Yıl 26, Sayı 104.

ÜNVER, S. (1964). Süheyl Ünver, "İstanbul'un Fethinden Sonra İlim ve Sanat", *Fethin 511, Yıldönümü Konferanslarından Ayrı Baskı*, İstanbul, s. 18.

YAMAN, A. (2015). *Seçilmiş Örnekler Bağlamında Fatih Dönemi Minyatürlerinin Teknik Çözümlemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, VI.

YOLTAR-YILDIRIM, A. (2005). *A 1498-99 Khusraw Va Shirawn: Turning the Pages of an Ottoman Illustrated Manuscript*, *Muqarnas*, Vol. 22 (2005), s. 95-109.

YOLTAR-YILDIRIM, A. (2007). *Following the Path of a Nakkash from the Akkoyunlu to the Ottoman Court*, *Artibus Asiae*, Vol. 67, No. 1, Pearls from Water. Rubies from Stone. *Studies in Islamic Art in Honor of Priscilla Soucek. Part II* (2007), s. 147-172

İnternet Kaynakçası

[http://www.gezikelubu.com/?pnun=108&pt=Bi-marhane-\(Dar%C3%BC%C5%9F%C5%9Fifa\)-/Sambuncuo%C4%9Flu-T%C4%B1p-ve-Cerrahi-M%C3%BC-zezi](http://www.gezikelubu.com/?pnun=108&pt=Bi-marhane-(Dar%C3%BC%C5%9F%C5%9Fifa)-/Sambuncuo%C4%9Flu-T%C4%B1p-ve-Cerrahi-M%C3%BC-zezi) (Son Erişim:27/07/2019)

http://www.theottomans.org/turkce/osmanli_ordu_fatih-sultan-mehmet.asp(Son Erişim:27/07/2019)

<https://www.wikitarh.com/fatih-sultan-mehmet-madalyonlari-portreleri/>(Son Erişim:27/07/2019)

https://www.researchgate.net/profile/M_Serafeddin_Canda2/publication/319245623_Serafeddin_Sambuncuoglu_and_importance_of_Cerrahiyeti%271_Haniye_Tr_J_of_Ecopathol_200511396-100_in_Turkish/links/599da78745851574f4b347eb/Serafeddin-Sambuncuoglu-and-importance-of-Cerrahiyetil-Haniye-Tr-J-of-Ecopathol-200511396-100-in-Turkish.pdf(Son erişim:16/07/2019)

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (2007). C:33, s.580-589. (Son Erişim: 13/08/2019).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlilar> (Son Erişim:27/07/2019)